

Brant Pitre

**JEZUS *en de* JOODSE WORTELS
van MARIA**

Op zoek naar de Moeder van de Messias

Jade 22

INHOUD

Hoofdstuk 1

Inleiding	11
Wat is het probleem met Maria?	11
Hoezo “Koningin van de Hemel”?	15
Maria in het licht van de aloude joodse traditie	19

Hoofdstuk 2

De nieuwe Eva	25
De vrouw in Eden	27
Maria als de nieuwe Eva	37
De onbevleete Maria	46

Hoofdstuk 3

De nieuwe ark van het Verbond	55
De verloren ark van het Verbond	57
Maria als de nieuwe ark	68
Maria opgenomen in de hemel	78

Hoofdstuk 4

De koningin-moeder	87
De koningin-moeder in het oude Israël	89
Maria als de nieuwe koningin	98
De moeder van “God met ons”	107

Hoofdstuk 5

De eeuwige Maagd	121
Maria’s gelofte volgens de joodse traditie	123
De broeders van Jezus	140
Altijd Maagd	154

Hoofdstuk 6

De geboorte van de Messias	161
De moeder van de Messias	163
Maria's barensweeën	170
Maria's schoot en Jezus' graf	178

Hoofdstuk 7

De nieuwe Rachel	191
Rachel in het oude jodendom	195
Maria als de nieuwe Rachel	201
De Moeder van de Kerk	210

Hoofdstuk 8

Aan de voet van het kruis	217
Jezus' laatste woorden	218
Hij nam haar tot zich als zijn eigen moeder	221
Zie daar uw moeder	223

Aanhangsel	227
-------------------------	------------

Een woord van dank	231
---------------------------------	------------

INLEIDING

Dit boek is bestemd voor eenieder die zich ooit heeft afgevraagd wat de Bijbel ons nu eigenlijk te zeggen heeft over Maria, de moeder van Jezus. Het is met name bedoeld voor diegenen die zich geen raad weten met katholieke opvattingen over Maria en die daarmee worstelen, dan wel deze opvattingen afwijzen als zijnde onbijbels of zelfs een vorm van afgoderij. Ik heb alle begrip voor deze standpunten, want ooit behoorde ik zelf ook tot de mensen die er zo over dachten. Hier volgt mijn geschiedenis ...

Wat is het probleem met Maria?

Als opgroeiend kind had ik geen problemen met wat de katholieke Kerk leert over Maria. Ik werd geboren in een katholiek gezin, werd als baby gedoopt, en groeide op in het zuiden van de staat Louisiana, een streek met een in meerderheid katholieke bevolking. Iedere zondag ging ik naar een katholieke kerk waar diverse Mariabeelden stonden. Bij bijzondere gelegenheden stak ik een kaarsje op en vroeg aan Maria om voor mij te bidden. Een van de eerste dingen die ik mij kan herinneren, is dat mijn moeder mijn broer en mij meenam als ze samen met mijn grootmoeder en mijn overgrootmoeder de rozenkrans ging bidden. De vrouwen baden en wij zaten op de grond terwijl we speelden, luisterden en ons – als ik het me goed herinner – stierlijk zaten te vervelen. Maar tegen de tijd dat ik zeven of acht jaar was, waren mijn oudere broer en ik zover dat we het ook deden. Geloof het of niet: wij knielden 's avonds gedurende dertig tot veertig minuten neer naast onze bedden en lazen de bijbelverzen en zeiden de gebeden op die

we vonden in een boekje getiteld *The Scriptural Rosary*.²

In de jaren daarna leerde ik de basis van de leer van de katholieke Kerk over Maria: ze was een maagd toen ze zwanger werd van Jezus (de maagdelijke conceptie) en bleef haar leven lang maagd (de eeuwigdurende maagdelijkheid). Tot slot leerde ik ook dat ze zonder zonde was geschapen (de onbevleete ontvangenis), dat ze heel haar leven zonder zonde bleef, en dat ze na haar overlijden met lichaam en ziel in de hemel werd opgenomen, om daar te verblijven met de verrezen Jezus (de tenhemelopneming met het lichaam). Al die tijd is het nooit in mij opgekomen om vraagtekens te zetten bij wat de Kerk verkondigde, geloofde of praktiseerde als het ging om de moeder van Jezus. Voor mij was Maria een persoon die echt bestaat, en ze had dan ook een vanzelfsprekende plaats in mijn leven. Als ik las dat Maria zei: “Van heden af prijst elk geslacht mij zalig” (Lc. 1,48), dan wist ik dat dit ook sloeg op mij. Maria was de gezegende Moeder, de moeder van Jezus én van mij.

Hierin kwam verandering toen ik mijn toekomstige vrouw Elizabeth leerde kennen. Ondanks het feit dat ze uit een nóg kinderrijker gezin kwam dan ik – zij hadden er acht en wij maar zes – was ze niet katholiek maar doopsgezind. Elizabeths grootvader, die toen al overleden was, had een heel prominente rol gespeeld als zendeling in het zuiden van de Verenigde Staten. Hij had vele doopsgezinde kerken gesticht in de moerasgebieden van South Louisiana. Ook haar grootmoeder was een bekende en zeer geziene autoriteit binnen de doopsgezinde kerken in haar streek, en ze was een fantastische christelijke vrouw.³ Aangezien de bevolking van het zuiden van Louisiana in overgrote

² *The Scriptural Rosary*, met illustraties van V. Broderick; Glenview: Christianica, 1966.

³ Voor de geschiedenis van Elizabeths grootouders zie John Caylor, *In Evangeline's Country: A Study of Baptist Missions Among the French*, Atlanta: Home Mission Board, 1954, p. 59–71.

meerderheid katholiek was, waren vele leden van de kerken van haar grootvader ex-katholieken die waren overgegaan tot een “christendom in overeenstemming met de Bijbel”. In de praktijk hield dit in dat ze de leer aanvaardden van de geldigheid van de “Bijbel alleen” (in het Latijn: *sola Scriptura*) en dat ze vele katholieke leerstellingen en gebruiken afwezen omdat deze niet in overeenstemming zouden zijn met de Schrift. Met name werd hun geleerd om de katholieke leerstellingen af te wijzen over Maria’s eeuwigdurende maagdelijkheid en zondeloosheid, omdat deze niet bijbels zouden zijn, en om gebruiken als het bidden van de rozenkrans en het vereren van Maria – die beide een belangrijk onderdeel zijn van de volksdevotie van de lokale katholieke bevolking – te beschouwen als vormen van afgodenverering.

Zoals viel te voorzien, begonnen Elisabeth en haar familie vragen aan mij te stellen over het geloof vanaf het moment dat we verkering kregen – hetgeen gebeurde op een “vergevorderde” leeftijd: we waren maar liefst vijftien! Alle gebruikelijke controversiële punten kwamen langs. Waarom hebben jullie beelden in de kerk ondanks het feit dat er in de Bijbel staat dat je geen beelden mag maken? Waarom dopen jullie baby’s die nog niet oud genoeg zijn om persoonlijk te kiezen voor Jezus als hun Heer en Redder? Waarom mogen katholieke priesters niet trouwen? En ga zo maar door. Nu is Elizabeth heel intelligent én heel mooi, en ik wilde echt dat onze verkering aanbleef, dus ik spande mij in om me te verdiepen in mijn geloof en om in alle eerlijkheid antwoord te geven op hun vragen. En dat pakte in de meeste opzichten goed uit. Haar vader en moeder bleven het goed vinden dat we elkaar ontmoetten, en hoewel zij en ik het nog steeds niet eens waren over essentiële zaken met betrekking tot het geloof en de geloofspraktijk, respecteerden we elkaar en elkaars geloof. In ons tweede jaar op de universiteit besloten we om met elkaar te trouwen.

Eén middag was echter voldoende om de situatie op dramatische wijze te veranderen. Het was kort voor ons huwelijk. Elizabeth en ik hadden afgesproken met de nieuwe dominee van de kerk waar haar gezin naar toeging om een huwelijk in deze kerk voor te bespreken. We dachten dat dit geen probleem zou zijn omdat Elizabeths grootvader die kerk persoonlijk had gebouwd. Maar toen we bij de dominee op kantoor zaten, ontaardde deze afspraak, waarvan we dachten dat die kort zou duren, in een verhit kruisverhoor van twee uur waarin de dominee mij ondervroeg over mijn katholieke geloof. Hij bleef me maar bestoken met vragen over het vagevuur, de heiligen, de paus, de Eucharistie en uiteraard de Heilige Maagd Maria.

Ik heb over deze ontmoeting al eerder geschreven in mijn boek *Jesus en de Joodse wortels van de Eucharistie*.⁴ Ik heb daarin verteld dat ik die avond, toen ik naar huis ging, met name was geschokt door de aanval van de dominee op het katholieke geloof dat het brood en de wijn van de Eucharistie echt het lichaam en het bloed van Jezus worden, en ook dat ik diezelfde avond op zoek ging naar antwoorden en de Bijbel opensloeg precies bij de passage waarin Jezus zegt dat zijn “vlees” en zijn “bloed” “echt voedsel” en “echte drank” zijn (Joh. 6,53–58). Het feit dat ik direct na dit gesprek juist deze sleutelpassage van de Bijbel opsloeg, was een van de redenen dat ik nooit echt mijn geloof kwijtraakte in de daadwerkelijke aanwezigheid van Jezus in de Eucharistie.

Heel anders was echter het effect van de aanval van de dominee op mijn opvattingen over Maria. Met betrekking tot dit onderwerp had ik niet dergelijke aha!-ervaringen. Bij thuiskomst sloeg ik geen bijbelpassages op waarin duidelijk stond dat ze onbevlekt was ontvangen, dat ze geen zonden had begaan of dat haar lichaam in de hemel was

4 Brant Pitre, *Jesus en de Joodse wortels van de Eucharistie*; Utrecht/'s Hertogenbosch: De Boog/Betsaida, 2020² (orig.: *Jesus and the Jewish Roots of the Eucharist*; New York: Image, 2011).

opgenomen. Integendeel, voor zover ik kon nagaan, had het Nieuwe Testament verrassend weinig te melden over Maria. En wat er wél over haar te lezen viel, gaf af en toe reden tot ongerustheid. Kort en goed, als het ging om de bijbelse grondslag van mijn opvattingen over Maria, had ik geen antwoorden op de vragen die de dominee had gesteld. Eén vraag van hem herinner ik mij met name: de beschuldiging dat de katholieke Mariaverering niet alleen onbijbels was maar zelfs een vorm van *afgoderij*.

Hoezo “Koningin van de Hemel”?

“Waarom aanbidden jullie katholieken Maria toch?”, beet de dominee mij toe. “Weet je dan niet dat je *alleen* God mag aanbidden?” Nu had ik wel een beetje opgelet tijdens de catechismuslessen, dus ik kon hem van replek dienen: “Wij katholieken aanbidden Maria niet. We *vereren* haar als de Moeder van Jezus en de Koningin van de Hemel.” “De Koningin van de Hemel?”, vroeg hij verbaasd. “Interessant. Weet je wat de Bijbel zegt over de ‘Koningin van de Hemel’?” “Nee”, moest ik bekennen, “wat dan?” Deze expert opende zijn Bijbel en zei na wat geblader: “De ‘Koningin van de Hemel’ wordt inderdaad genoemd, en wel in het boek Jeremia. De Bijbel zegt dat ze een heidense godin was:

[De Heer sprak tot Jeremia:] “Ziet ge soms niet wat er in de steden van Juda en in de straten van Jeruzalem gebeurt? De kinderen sprokkelen hout, de vaders stoken het vuur *en de vrouwen kneden deeg om koeken te bakken voor de koningin van de hemel*. Ze beledigen Mij door offers te brengen *aan andere goden ...*” (Jer. 7,17–18).⁵

5 [Tenzij anders vermeld worden citaten uit de Bijbel hier weergegeven in de Willibrordvertaling van 1975 (zie weblink rkdocumenten.nl).] Alle cursiveringen in deze citaten zijn afkomstig van de auteur. Voor een recente studie over de heidense “koningin van de hemel” in het oude Israël, zie Susan Ackerman, ‘*And the Women Knead Dough*’: *The*